

Varia

1. Donald Trumpi USA presidendiks valimist võeti vastu nii pettumuse ja pisaratega kui ka rõõmuhõisetega. Lisaks sellele, et ta on üks rikkamaid, vähima poliitilise kogemusega jne on ta läbi ajaloo üks kasvult pikemaid USA presidente (viimastel andmetel 191 cm). Kuid vähemalt kaks USA presidenti on olnud kasvult pikemad. **Kes?**
2. See toit on populaarne enamikus maailma suurlinnades, eriti Ameerikas. Tema loomise/leiutamise au eest vaidlevad omavahel inglased ja belglased. Belgias on ka sellele toidule pühendatud muuseum, kust saame teada, et küsitav on maailma armastatuim juurviljatoit. Paljud peavad ekslikult selle toidu nime pärinevaks ühe maa või rahva nimest. **Mis toit?**
3. Piret Öunapuu teoses „101 Eesti vana aja asja“ on 78. asi klepper. **Mis on see elus asi?**
4. **Mis aasta?** +-1 aasta annab 1 punkti.
 - sündis Thomas Stearns Eliot
 - alustas Inglismaa jalgpalliliiga
 - Londoni Kristallpalees salvestati Händeli oratoorium "Iisrael Egiptuses"
 - Saksamaal toimus kaks keisri vahetust
 - lasti välja esimene Kodaki fotoaparaat
5. Selle soengu lõi 1960. aastal Chicago juuksur Margaret Vinci Heldt. Ta ise sellele nime ei pannud, kuid kuna ta oli lisanud sellele mesilasekujulise kübaranõela, siis ühe ajakirja reporter leidis, et seda võiks nimetada mesitaruks. Seda kutsutakse ka 1952-62 toodetud lennuki (strateegiline pommitaja) järgi. **Milline lennuk?**

Ajalugu, poliitika

6. Järgmisel aastal tähistatakse Euroopa ajaloo ühe varaseima viljeleja 2000. surmaaastapäeva. Tema monumentaalse ajalookäsitluse esimene raamat saja neljakümne kahest on tõlgitud ka eesti keelde. See esimene raamat on olnud Euroopa kirjanduste ja kunstide jaoks hindamatu süžeede allikas: Romuluse ja Remuse sünd ja tegutsemine, sabiinitaride rööv jt. **Kes on see ajaloolane?**

7. **Kes on see USA diplomaat ja politoloog** (1904 – 2005)? 1928 – 1929 oli asekonsul Tallinnas, 1944 – 1945 USA saatkonnas Moskvas. Veebruaris 1946 saatis USA riigidepartemangule 5542 sõnalise telegrammi. Selles kutsus USA-d Nõukogude Liidu suunal ellu viima pikaajalist, kannatlikku, kuid kindlat ja valvsat ohjeldamispoliitikat. 1952. a. nimetati Moskvasse suursaadikuks, kuid NSVL kuulutas ta *persona non grata*ks. 1957 sai Pulitzeri preemia, 1996 Maarjamaa Risti I klassi teenetemärgi.

8. Peale Hiina Keisririigi kokkuvarisemist 1911 kuulutati riik vabariigiks ja 1912 – 1928 oli kasutusel viievärviline lipp. Punane sümboliseeris päris-Hiinat, valge Tiibetit ja must Ningxia Huei islamiusulisi hiinlasi (huid ehk tunganid) ja uiguure (Ida-Turkestan ehk Xinjiang). Paljud allikad näitavad aga hoopis musta ja valge värvi vastupidist pühendamist. **Mis rahvaid või ajaloolisi provintse esindasid lipul kollane ja sinine värv?** Vihje: tänapäeva Hiina suurimale vähemusrahvusele tšuungidele siis oma värvi ei pühendatud.

9. 4. novembril 1966 asutati Tallinnas Eesti NSV Looduskaitse Selts. Ühing oli ainuke mittepoliitiline ühiskondlik organisatsioon ENSV-s. **Kes** valiti juhatuse esimeheks ja aseesimeheks?

10. **Mitu välisministrit** on Eestis olnud viimase kahe aasta ja kahe kuu jooksul? +-1 annab 1 punkti.

Loodus

11. Küsime geokronoloogilist ajastut 488 – 433 miljonit aastat tagasi. Nimi pärineb tänase Suurbritannia aladel elanud keldi hõimude nimest. Selles ajastus jätkus eelmisest ajastust alguse saanud Kaledoonia kurrutus, mille käigus tekkis Skandinaavia mäestik. Tänapäeva Aafrika asus lõunapoolusel ja suuremat osa ajastust võib nimetada kasvuhooneperioodiks. Küsitava ajastu ja ladestuse Kukruse lademes on Eesti tähtsaim maavara kukersiit ehk põlevkivi. **Mis ajastu?**
12. **Millist veetaime** on nimetatud jakuudi leivaks, kuna tema risoomid sisaldavad kuni 60% tärklisist kuivkaalust? Märkimisväärsed on ka tema valgu- ja rasvasisaldus. Taime lehtedest tehakse matte ja teisi punutisi. Ladinakeelne nimetus *Butomus umbellatus*. Vastuse leidmisel aitab mõtlemine loomale või linnule.

13. See puuvili kannab kreeka keeles nime mēlon ja pärineb arvatavasti 5– 12 m kõrguse puuna Kesk-Aasiast. Kreeka mütoloogia järgi lõi selle puu Dionysos ja kinkis siis Aphroditele, nii sai selle puu vili erootika üheks sümboliks. Kui Hera abiellus Zeusiga, siis kinkis Gaia talle selle puuvilja. Küsitav vili on oma arenguloo tõttu rüüsvili, sest tema tekkimisel on lisaks sigimikule osalenud ka teised õieosad. Rüüsviljad on ka näiteks kõigil meie söstardel. **Mis puuvili?**
14. Läikkalal (*Lampris guttatus*) ja lühiuim-mako hail (*Isurus oxyrinchus*) on, lisaks sellele, et nad on kalad, sarnane füsioloogiline omadus. Mida teadaolevalt ei ole jälle teistel kaladel. **Mille poolest nad erinevad teistest kaladest?**

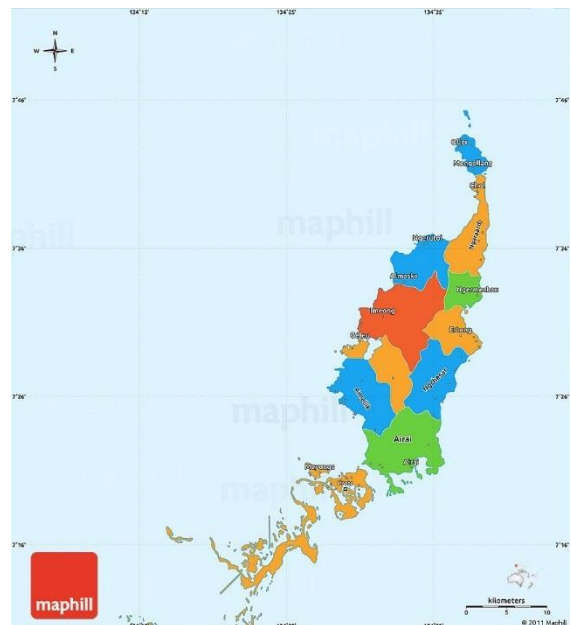
15. Kägu muneb paljude väikeste lindude pessa. On teada üle 150 liigi linde, kelle pesasse kägu muneb. **Miks ta ei mune käbilinnu pessa?**

Geograafia

16. Riigiti kannavad esimese astme omavalitsusüksused väga erinevaid nimesid (föderaalringkond, krai, liiduterritoorium, lään, maa, maakond, oblast, osariik, piirkond, provints, regioon, territoorium, vabariik, vilajett jms.) Missugune loetletud omavalitsusüksustest on aga **maailma suurim rahvaarvu poolest ja mis riigis** ta asub? Võistkond, kes vastab ära selle kahe sõnalise üksuse nime, saab muidugi 2 punkti kohe, ilma, et ta peaks mõistatama veel omavalitsusüksuse tüüpi ja riiki.
17. Selle linna asutasid 1628 vojevood Andrei Dubenskile alluvad kasakad kindlusena. Eialgu nimetati teda dokumentides Novõi Katšinskiks. Praegu on ta elanike arvult Siberi kolmas-neljas linn. Linna riikliku ooperi- ja balletiteatri pealavastajaks sai eelmisel kuul Neeme Kuningas. **Mis linn?**
18. 64 m kõrgune Andruse mägi (teistel andmetel 52,5 ja 54 m) asub Kõpu poolsaarel Hiiumaal. **Kus asub** aga 2978 m kõrgune Andruse mägi? Mägi on saanud nime Carl H. Andruse järgi, kellel pole mingit seost Michael J. Andrusega. Vastuseks piisab territooriumi nimest.

19. **Milline riik** rajas 2009. a. maailma esimese haide kaitseala, kus hai püük keelustati 600000 km² alal?

20. Euroopas ja Ameerikas populaarse sportliku kunstiala tuntuimate

naisesinejate hulgest võib ära märkida prantslannasid, kellest Léa Vicens ja Marie (María) Sara kuuluvad maailma tippu. Viimane neist pärisnimega Marie Leconte Bourseiller oli tennisist Henri Leconte'i üks abikaasadest, kellega tal on tütar Sara Luna. Ameeriklannadest on tuntuimad Patricia McCormick ja Bette Ford (Harriet Elizabeth Dingeldein). Viimane neist on oma kunsti näidanud ka kinolinal. Ajaloost on tuntud Napoleoni ajastu üks lemmik Nicolasa Escamilla („La Pajuelera“) ja veidi hiljem Teresa Bolsi ja palju hiljem mitme kodakondsusega Conchita Cintrón Verrill ja La Greca. Küsitava ala üht tuntuimat stiili esindab pildil kujutatud (20 II 1972). **Mis ala ja kes on pildil?**

Teadus, tehnika

21. Küsime hiljuti üheksakümnendat sünnipäeva tähistanud isikut. "Vahel on hädasti vaja teha tühja tööd, et näha, milleks see tühi töö kasulik on," on ta öelnud. Kirjutanud arvukalt matemaatika ja programmeerimise alaseid artikleid ning raamatuid. Ta on koostanud matemaatikateatmikke: leksikone, sõnastikke ja koostöös kolleegidega ka koolimatemaatika entsüklopeedia. 2001. aastal pälvis Valgetähe III klassi teenetemärgi. 2007. aastal anti talle vabariigi teadus- ja arendustöö preemia elutöö eest ning Tartu Ülikooli suur medal. Samuti on ta Tartu linna aukodanik ja Tartu Suurtähe kavaler. **Kes?**

22. 2015. a. avati ametlikult täismahus Väätsa ajaloolises vallamajas muuseum, mille loomise eestvedajaks on olnud Valdo Praust. Ta on tegelenud andmeturbega ja on muuhulgas Eesti digiallkirja, digiasjaajamise ning infoturbestandardi ISKE üks loojaid. Lisaks on ta mõisaekspert, kes on läbi sõitnud Eestis üle 1300 mõisa. Kuid **mis muuseum avati?**

23. See sulam sisaldab 50% vismutit, 26,7% pliid, 13,3% tina ja 10% kaadmiumi. Kõigi tema koostisainete sulamistemperatuurid on vähemalt 230° C, kuid sulamil endal vaid 68 - 70° C vahel. Kasutatakse tuletõrje- ja signalisatsiooniseadmetes, torude painutamisel ja mudelite valmistamisel. Kuna plii ja kaadmium on mürgised, siis leiutatakse järjest uusi hoopis kallimate asenduselementidega sulameid. **Mis sulam?** Vastuseks piisab viiest tähest.

24. Saksa väed kasutasid 22. aprillil 1915 läänerinde Ypres`i sektoris Prantsuse koloniaalvägede sõdurite vastu kloori. Gaas tekitas hingamisraskusi ja pimedaks jäämist ning tõi paljudel juhtudel kaasa ohvri surma. Hukkus umbes 5000 sõdurit. Prantsuse sõdureid asendama saabunud 1. Kanada diviis leidis lahenduse. Nad immutasid oma taskurätikud millegagi, mis kaotas kloori mõju ja kasutasid immutatud taskurätte respiraatoritena. **Millega** kanadalased oma taskurätikuid immutasid?

25. FXS on kõige levinum üksikgeeni mutatsioonist tulenev vaimset mahajäämust põhjustav haigus. Poistel tekitab selle päriliku haiguse täismutatsioon alati haiguse. Tüdrukutel on tänu X-kromosoomi aktiveerimise juhuslikkusele umbes pooled kandjatest ilma haigustunnusteta ja umbes 1/4 kergema kergema vaimse arengu puuetega ning umbes 1/4 raskemate vaimse arengu mahajäämustega. FXS võib olla ka mosaiikne, kus haige mõnes rakus on premutatsioon ehk eelmutatsioon ja mõnes täismutatsioon. Eelnevast tulenevalt esineb haigus poistel üle kahe korra sagedamini kui tüdrukutel. Haiguse nimes tähendab XS lihtsalt X-i sündroom. **Mida tähendab lühendis F?** Vastata võib ka eesti keeles.

Sport

26. Blizzard Entertainmenti loodud väga paljude mängijatega online-rollimäng olevat omasuguste hulgas maailma populaarseim. Siin on kaks võitlevat poolt: Alliance ja Horde. Lisaks pühad linnad ja neutraalsed asulad. Mänguastuja võib valida 12 klassi ja 13 rassi vahel, et luua oma mängijatüüp. Mängida võib praktiliselt lõputult ja nii on mõned meeleheitel vanemad palganud häkkerid, et need saadaksid virtuaalsed killerid oma laste mängijatüüpe tapma. Mängida on võimalik lisaks inglise keelele ka hiina, itaalia, korea, prantsuse, saksa ja vene keeles. **Mis mäng?**
27. 1995. a. peeti kergejõustiku maailmameistrivõistlused Göteborgis. Ühel alal püstitati nii meeste kui ka naiste arvestuses maailmarekordid, mis on püsinud tänaseni. **Kes olid need kaks rekordipüstitajat?**
28. Hooajal 2010/2011 mängis see meeste korvpalliklubi meistriliigas ja sai peetud 32 mängust ühe võidu. 2010. a. mais sai see meeskond loobumisvõidu üleminekumängudel Kuremaa SK/Tartu Palliklubi käest, sest viimaste võistkond oli lihtsalt laiali läinud. Eesti sporti ja majandust räsib masu ja Teet Lauri juhitud ja kahe ameeriklasega (Juan Wyatt, Andrais Thornton) tugevdatud meeskond tõusis konkurentsiks Kohila SK-ga meistriliigasse. Aasta hiljem konkureeriti taas Kohila SK-ga ja jäädi seekord üleminekumängudes korvide vahega alla. Kohila SK aga ei täitnud meistriliigasse tõusmise tingimusi ja ka meie poolt küsitavale klubile uut võimalust ei antud. **Mis linna klubist on jutt?**
29. Rio OM-I võitis üks 37 aastane sportlane pronksmedali, olles esimene, kes on võitnud individuaalse medali kuutel järjestikustel olümpiamängudel, olles ühtlasi esimene, kes võitnud OM medali viiel kontinendil (Suurbritannia saar on loetud kontinendiks). **Kes?** Vihjeks niipalju, et tema perekonnanimi on üks pool ühest USA osariigi nimest.
30. **Millise kahe tänava ristmik on pildil?**

Kultuur

31. Jaan Kärneri „Bianka ja Rutt“, Betti Alveri „Lugu valgest varesest“, Henrik Visnapuu „Saatana vari“. Millisesse kirjandusžanri need teosed kuuluvad?

32. Teda peeti vene tsaaride ihufotograafiks. Eluaastad 1855 – 1929. Tegi fotosid Nikolai II-st ja ta perest. Pildistas Lev Tolstoid 1908. a. Jasnaja Polljanas 80. juubelil. Teda peetakse Venemaa fotoreportaažide alusepanijaks. Suri Saaremaal, maetud Jämaja kalmistule. 2003. aastal korraldati Sankt-Peterburgi 300. aastapäeva puhul tema fotodest suurejooneline näitus. Tema perekonnanimi seostub paavstiga. **Kes?**

33. Selles 1999. a. vanglafilmis mängivad teiste seas Tom Hanks, David Morse ja Michael Clarke Duncan. Viimane neist kehastab 2,4 m pikkust heasüdamlikku John Coffey`t, keda süüdistatakse kahe noore tüdruku mõrvas. Cold Mountaini vanglas Lousianas ühendab surmamõistetute osakonda elektritooliga hukkamiskambriga tee, millel oleva linoleumi värv on andnud filmile nime. Film ise on valminud Stephen Kingi samanimelise romaani järgi. **Mis film või romaan?**

34. Selle 1871 maalitud ja praegu Musée d`Orsay-is asuvale maalile pani kunstnik nimeks "Arrangement in Grey and Black No. 1" ("Halli ja musta asetus nr.1"). Seda peetakse üheks kuulsaimaiks väljaspool Ameerikat asuvaks Ameerika kunstniku tööks. Maal on olnud kolmes (!) Simpsonite episoodis ja seda kasutati I maailmasõja värbamisplakatil Kanadas (!). Maali üldtuntud nimes on muuhulgas ka kunstniku enda nimi. **Mis nime all seda maali tuntakse?**

35. O. J. Simpsoni protsess on tänaseks suuremalt jaolt unustuse hõlma vajunud. Kuid tema advokaadi (tänaseks maisest elust lahkunud) perekonnanimi on vähemalt praegu, tänu tema lastele sügava jälje jätnud selle tõttu, et nad on kuulsad, sest nad on kuulsad. Tema pere, kuhu kuulub ka olümpiavõitja Caitlyn Marie (Bruce) Jenner on tõenäoliselt kõige jälgitavam pere maailmas. **Perenimi?**

Kultuur

36. Esimese koorijuhina on valitud Tartu aukodanikuks Richard Ritsing 1983. a. **Kes on ülejäänud kolm koorijuhti**, kes on ka valitud Tartu aukodanikuks?

37. Küsime raadiohäält ja muusikamiksijat, kellel õnnestus eelmisel kuul saada Eesti parimaks DJ-ks, kukutades viiel varasemal korral võitnud mehe. **Kes?**

38. Eldar Rjazanovi 1975. a. kultusfilmita „Saatuse iroonia ehk hüva leili“ ei möödunud nõukogude ajal ükski vana-aastaõhtu teleprogramm ja Vene kanalid näitavad seda sel pidupäeval ilmselt tänaseni. **Kes mängisid filmis peaosi**, kirurg Ženjat ja õpetaja Nadjat?

39. **Mis nime** kannavad need siuu (sioux) hõimu noorte igapäevategemisi näitavad koomiksitegelased eesti keeles? Küsimus sobiks ka looduse blokki.

40. Hispaania luuletaja ja näitekirjanik (1898 - 1936). Eesti keeles kogumikud “Kaneelist torn”(1966) ja “Mu kätes on tuli” (1997). Näidenditest on Eestis mitu korda lavastatud “Bernarda Alba maja”. Kuuldava loo sõnad on Leonard Coheni tõlge küsitava autori luuletusest “*Pequeño vals vienés*”. **Kes?**

Vastused

1	Abraham Lincoln (193 cm) ja Lyndon B. Johnson (192 cm)	MH
2	Friikartulid	VT
3	Eesti hobune	MK
4	1888	RH
5	B52	UK
6	Titus Livius	RH
7	George F. Kennan	MK
8	Mandžuuria (mandžud) ja Mongoolia (mongolid)	VT
9	Edgar Tõnurist ja Jaan Eilart	MK
10	5 (Urmas Paet, Keit Pentus-Rosimannus, Marina Kaljurand, Jürgen Ligi ja Sven Mikser)	RH
11	Ordoviitsium	RH
12	Harilik luigelill	MK
13	Õun	VT
14	Nad on soojaverelised (kehatemperatuur on kõrgem ümbritsevast veest)	UK
15	Toit ei sobi (käbilind toidab seemnetega, käopoeg vajab putukaid)	MK
16	Uttar Pradesh`i osariik Indias üle 215 miljoni elanikuga	VT
17	Krasnojarsk	RH
18	Antarktikas Mary Birdi maal	MK
19	Belau (Palau, Pelew)	MK
20	Härjavõitlus, Cristina Sánchez de Pablos	VT
21	Ülo Kaasik	RH
22	Eesti Jalgrattamuuseum	MK
23	Woodi sulam	VT
24	Uriin	MK
25	Fragiilne (fragile) ehk habras	VT
26	World of Warcraft	VT
27	Jonathan Edwards 18.29 ja Inessa Kravets 15.50 kolmikhüppes	MK
28	Võru Korvpalliklubi	VT
29	Kimberly Rhode (USA) jahilaskmises 3 kulda , 2 pronksi, 1 hõbe	MK
30	Riia ja Kalevi (Karlova) tn	MH
31	Värssromaan	MK
32	Carl Oswald Bulla (Karl Karlovitš Bulla)	MK
33	Roheline miil (The Green Mile)	VT
34	Whistleri ema (<i>Whistler's mother</i>)	UK
35	Kardashian	UK
36	Uno Uiga (2002), Alo Ritsing (2004) ja Vaike Uibopuu (2008)	MK
37	Andres Puusepp	RH
38	Andrei Mjagkov ja Barbara Brylska	MK
39	Vikerkaar ja välgunool	VT
40	Federico García Lorca	UK

RH – Rein Hiob, VT – Veiko Tonts, MK – Mart Kiisk, MH – Mart Hiob, UK – Urmas Kukkk